

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА БЕЗПЕКИ СУСПІЛЬСТВА**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 19-20 травня 2016 року)

Суми
Сумський державний університет
2016

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Усова А.В.

*студентка V курсу юридичного факультету
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Колеснікова М.В.,

*к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ юридичного факультету
Сумського державного університету*

Останнім часом стійко складається думка про те, що індустріальне суспільство з розвитком засобів зберігання, оброблення і передавання інформації та удосконаленням технологій перетворюється в суспільство інформаційне. Частка інформаційного ринку зростає швидкими темпами, і в розвинених країнах кількість працівників, які зайняті у сфері матеріального виробництва є значно меншою ніж у сфері інформації. Все більшого значення набувають інформаційні права особи, пов'язані з цим процесом, їх реалізація та захист. Крім того, однією з найважливіших гарантій розвитку, додержання і захисту будь-яких універсальних прав людини є інформація та інформаційні права особи.

Важливими умовами формування сучасного громадянського суспільства є розширення участі громадян в управлінні державою, посилення контролю над діяльністю всіх гілок влади, включення громадян у процес прийняття важливих державних рішень. Визначальною умовою суспільної діяльності виступає саме інформаційна відкритість органів державної влади. Лише маючи дієвий механізм доступу до інформації суспільство на підставі об'єктивної інформації про її діяльність може дійсно впливати на органи державної влади та місцевого самоуправління.

Аналіз наукових публікацій. Різним аспектам формування і реалізації державної політики в інформаційній сфері присвятили свої наукові та науково-методичні праці такі українські науковці, як: В.Авер'янов, Г.Атаманчук, І.Бачило, Ю.Бурило, С.Бухарін, А.Васильєв, В.Копилов, Б.Кормич, І.Кресіна, Л.Кузенко, А.Кузьменко, Б.Лазарєв, Девід Лайон, О.Литвиненко, А.Макаренко, В.Наумов, В.Опришко, І.Панарін, Г.Почепцов, О.Радченко, С.Расторгуєв, О.Соснін, В.Цимбалюк, Л.Шиманський, В.Циганов, С.Чукот, О.Ющик та ін. Утім, з огляду на сучасні процеси демократизації інформаційної сфери, впровадження європейських стандартів відкритості та прозорості в діяльність владних структур, необхідність приведення чинного українського законодавства у відповідність з кращими світовими стандартами дослідження проблем правового регулювання відносин в інформаційній сфері, зокрема щодо забезпечення права кожного на доступ до публічної інформації, не втрачають актуальності та потребують системного комплексного наукового підходу.

Метою даної роботи є дослідження конституційно-правового аспекту забезпечення доступу громадян до інформації та формування на їх основі актуальних проблем забезпечення реалізації права громадян на доступ до публічної інформації в Україні.

Реалії інформаційного суспільства стають дедалі потужнішим чинником впливу на організацію суспільного життя в будь-якій країні. Видатний фізик сучасності І.Пригожин з цього приводу зазначив: "...там, де закінчується інформація, закінчується суспільство" [1, с. 1]

Право громадян на інформацію – це самостійне конституційне право, що дозволяє людині вільно шукати, одержувати, передавати, створювати і поширювати інформацію будь-яким законним засобом [2, с. 50].

Що стосується безпосередньо теоретичного осмислення категорії «доступу до публічної інформації», варто підкреслити, що у науковій літературі недостатньо опрацьовано питання змісту права на доступ до публічної інформації. Основна сутність права на доступ до інформації полягає у можливості кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб і на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [3, с. 48]

Закон України «Про доступ до публічної інформації» закріплює важливу норму про те, що інформація, якою розпоряджаються органи влади, є апріорі відкритою для всіх громадян, крім випадків, встановлених законом (конфіденційна, таємна, службова інформація) [4]. Таким чином, тільки на рівні Закону можна обмежити доступ до публічної інформації, зробити її «секретною» або «для службового користування».

При цьому українські законодавці визначили критерії, яким повинна відповідати інформація щодо обмеження доступу до неї. По-перше, обмеження доступу до інформації можливо виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. По-друге, розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам. І третій критерій полягає в тому, що шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні [5, с. 5].

Органи державної влади в процесі виконання своїх повноважень створюють і володіють величезним масивом інформації відкритого та обмеженого доступу. І тільки чітка правова регламентація дозволить зацікавленим особам одержати ту інформацію, яка їх цікавить, не порушуючи при цьому права й інтереси держави. Разом з тим проблема доступу до інформації обертається проблемою інформаційної відкритості різних систем, інформаційної прозорості суспільних відносин і діяльності різних соціальних, державних систем [5, с. 2].

Найкращий шлях до забезпечення відкритості та прозорості влади – налагодження ефективного діалогу з громадськістю через поєднання її участі на всіх етапах прийняття управлінських суспільно значущих рішень, управлінні державними справами та забезпечення доступу до повної, об'єктивної інформації органами державної влади. У розвинених країнах світу забезпечення доступу до публічної інформації є основним індикатором відкритості державної влади [1, с. 2].

Так, за статистичними даними, найчастіше право громадян на доступ до публічної інформації порушували органи місцевого самоврядування (57,9%) та місцеві органи виконавчої влади (54,4%). Найменше зафіксовано порушень права громадян на доступ до публічної інформації зі сторони Верховної Ради України (3,5%) [6, с. 242].

Від якості інформування громадськості про діяльність органів влади залежить, власне, й її ефективність. Звідси випливає, що інформація виступає киснем демократії, а прозорість влади є невід'ємною ознакою належного врядування.

Досить непросто усвідомити принципову значущість цих положень кожному з нас, а тим паче українському чиновникові, який усе ще продовжує керуватися стереотипами радянського адміністрування, коли держава в особі її органів асоціювалася з механізмом примусу. Недостатнє розуміння функцій влади, її ролі в суспільстві, принципів взаємин між чиновниками і громадянами обумовлює постання вкрай незадовільних умов здійснення громадянами права на доступ до публічної інформації, а відтак - на участь у формуванні та реалізації державної політики.

Прикладів порушення права громадян на доступ до інформації або перешкоджання його реалізації сьогодні можна навести безліч. Так, нерідко органи державної влади та органи місцевого самоврядування фактично безпідставно відмовляють у наданні певної інформації, відносячи її до відомостей з обмеженим доступом, тобто неправомірно застосовуючи грифи обмеження доступу до інформації "Опублікуванню не підлягає", "Не для друку", "Для службового користування", або ж узагалі залишають інформаційні запити громадян без розгляду; існують великі труднощі в отриманні громадянами нормативно-правових актів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, не говорячи вже про проекти таких актів.

Органи влади не повністю виконують вимогу оприлюднювати інформацію про свою діяльність (у тому числі через мережу Інтернет). Не всі внутрішньовідомчі акти публікуються в офіційних виданнях, а відтак органи влади незаконно "привласнюють" інформацію, на власний розсуд приймаючи рішення про її надання або відмову в наданні. Достовірна і повна інформація про внутрішню структуру будь-якого державного органу, закріплене за ним майно, витрати на його діяльність практично недоступні для звичайних громадян. Можна констатувати, що поточна державно-правова практика з питань надання інформації громадянам не відповідає стандартам демократичної держави [7].

Відсутні спеціальні інституції (органи), відповідальні за здійснення права на доступ громадян до публічної інформації. Гарантами реалізації права на доступ до публічної інформації мають стати спеціальні органи. Це, наприклад, уповноважені з питань доступу до інформації (омбудсмени) або спеціальні комісії в системі органів влади. Крім того, такі органи мали б виконувати роль суб'єкта, до якого можна було б оскаржити дії органів влади, пов'язані з порушенням права на доступ громадян до інформації [6, с. 242].

Також слід зазначити, що відсутні ефективні технології інформування владою громадськості про свою діяльність. Діяльність прес-служб при органах влади в більшості випадків зводиться до піар-акцій, а сама інформація, що ними подається через ЗМІ, не орієнтується на потреби в ній громадськості, внаслідок чого конструктивний діалог між владою і громадськістю практично не ведеться.

Існує проблема неправомірного застосування грифів обмеження доступу до інформації. В цьому випадку йдеться, насамперед, про конфіденційну інформацію, яка є власністю держави, порядок роботи з якою регулюється Постановою Кабінету Міністрів України № 1893 від 27.11.1998 р., відповідно до якої конфіденційній інформації, що є власністю держави, присвоюється гриф «Для службового користування» (ДСК). Цей акт надає органам влади можливість присвоювати гриф

«ДСК» практично кожному документу, обмеживши в такий спосіб доступ до інформації, що міститься в ньому [7].

Висновки. Таким чином, право на доступ до інформації – це гарантоване право кожного отримувати безпосередньо від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб офіційні документи та іншу інформацію про їх діяльність, право отримувати у приватноправових юридичних осіб інформацію про їх діяльність та право ознайомлюватися з відомостями про себе.

Ступінь розвиненості демократії в суспільстві визначається тим, наскільки держава спроможна гарантувати та захищати громадянські, політичні, економічні, соціальні та ін. права своїх громадян. Вирішення проблем неефективного законодавства з питання регулювання доступу до публічної інформації та запровадження ефективних механізмів реалізації прав громадян на доступ до публічної інформації повинно стати пріоритетним напрямом у даній сфері. Розв'язання даних проблем можливе лише за умов конструктивної та узгодженої роботи законодавчих та виконавчих гілок влади та інституту громадянського суспільства

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горбатюк В. В. Доступ громадян до інформації: конституційно-правовий аспект / В. В. Горбатюк, С. Є. Горбатюк. // Державне управління: теорія та практика. – 2012. - № 2. – С. 1-8.
2. Цибульська А.В. Право на доступ до інформації в Україні: конституційно-правовий аспект / А.В. Цибульська // Вісн. Дніпропетр. ун-ту ім. А. Нобеля. Сер. Юрид. наук. – 2013. -№2. – С. 49-54.
3. Міхрін, В. К. Актуальні проблеми правового забезпечення реалізації права громадян на доступ до публічної інформації в Україні / В. К. Міхрін, О. Ю. Волкович // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Вип. 30. – С. 46–49.
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – ст. 314.
5. Старченко А. Ю. Правова регламентація доступу до публічної інформації / А. Ю. Старченко // Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство. - 2011. – Т. 16. – Вип. 9. – С. 189-195.
6. Заяць О. Є. перспективи розвитку права громадян на отримання інформації від органів державної влади в сучасних умовах державотворення / О. Є. Заяць //Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. - 2013. - Вип. 11. - С. 241-245
7. Демкова М. Як покращити доступ громадян до публічної інформації? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lawngo.net/index.pp?itemid=541> .

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ

Усова А.В.,

студентка V курсу юридичного факультету

Сумського державного університету

Наукові керівники: Куліш А. М.

*професор, д.ю.н., Заслужений юрист України, декан юридичного факультету
Сумського державного університету*